

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติของไทยมานับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา องค์การที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างความต่อเนื่องให้กับพระพุทธศาสนาก็คือสถาบันสงฆ์ พระสงฆ์ มีภาระหน้าที่ที่จะต้องเล่าเรียนศึกษาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “คัมภีร์” และเรียนพระกรรมฐานหรือนำเอาหลักคำสอนเหล่านั้น ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลที่เรียกว่า “วิปัสณาธรรม” ส่วนบทบาททางด้านสังคมของพระสงฆ์ก็คือการนำเอาหลักคำสอนเหล่านั้นมาเผยแพร่ให้กับพุทธบริษัทกลุ่มอื่นๆ เพื่อเกื้อกูลให้เขาเหล่านั้น ได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้น สถานภาพของพระสงฆ์จึงอยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชนด้วย

ในแง่สังคมวิทยา สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันซึ่งมีหน้าที่ในอันที่จะต้องผลิตสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่สิ้นอายุขัยหรือหมดวาระไป เพื่อให้สถาบันสามารถสืบทอดตัวเองต่อไปอย่างต่อเนื่อง และมีหน้าที่ที่จะต้องขัดเกลาสมาชิกใหม่ที่เข้ามาสู่สถาบันเพื่อให้สมาชิกมีลักษณะที่พึงประสงค์ของสถาบัน ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์จึงเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยตรงประเภทหนึ่งของสถาบันสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะขัดเกลาให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องและกระทำบทบาทที่มีต่อสังคมในฐานะเป็นผู้นำในด้านจิตใจได้อย่างมีคุณภาพ

ปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน

ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน อาจจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภทด้วยกัน ดังต่อไปนี้

ประเภทที่หนึ่ง: การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เองโดยเฉพาะ เป็นอิสระต่างหากจากระบบการศึกษาของรัฐ โดยทางการคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง แบ่งออกเป็น 2 แผนกคือ

¹ คำว่า “พระสงฆ์” ในที่นี้ หมายถึงกลุ่มบุคคลที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

1. แผนกธรรม ได้แก่นักธรรมและธรรมศึกษา (มี 3 ชั้นคือชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก)และ
ชั้นอื่นๆอีกมากมาย

2. แผนกบาลี ได้แก่เปรียญธรรม (มี 8 ชั้นคือประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ 9)

ประเภทที่สอง: การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐ หรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ โดย
หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่

1.1 การศึกษาที่คณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหา-
วิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราช
วิทยาลัย

1.2 การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ประเภทที่สาม: การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระต่างหากจากระบบของคณะสงฆ์และระบบของ
รัฐ ได้แก่จิตตภาวันวิทยาลัย โรงเรียนอภิธรรม เป็นต้น

ข้อวิจารณ์ต่อระบบการศึกษาของคณะสงฆ์

ระบบการศึกษาประเภทที่หนึ่ง คือการศึกษาแผนกธรรมและบาลี หรือที่เรียกว่า “การ
ศึกษาพระปริยัติธรรม” นี้ ถือได้ว่าเป็นระบบการศึกษาที่มีการจัดให้มีการเรียนการสอนกันอย่างแพร่
หลายที่สุด และขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารคณะสงฆ์(พระสังฆาธิการระดับ
ต่างๆ) จึงถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ผู้บริหารคณะสงฆ์ให้ความสำคัญมากที่สุด พระภิกษุสามเณร
ที่ต้องการจะศึกษาในระบบการศึกษาประเภทอื่นๆ เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น จะ
ต้องผ่านการศึกษาในระบบดังกล่าวจนถึงระดับหนึ่งก่อน แต่ในปัจจุบัน ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์
เกี่ยวกับระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเป็นอย่างมากทั้งในด้านลบและบวกว่า
หลักสูตรพระปริยัติธรรมที่จัดดำเนินการกันอยู่ในปัจจุบัน สามารถจะสร้างพระสงฆ์ให้มีลักษณะที่
พึงประสงค์ของสถาบันได้จริงหรือไม่ หรือควรจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษา โดยการ
เพิ่มเนื้อหาวิชาการอื่นๆเข้าไปด้วยนอกจากที่มีในหลักสูตรเดิม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดใน
การจัดการศึกษาและมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและ
ไม่เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว อาจสรุปประเด็นเหตุผลของแต่ละฝ่ายได้ดังนี้

ความเห็นของฝ่ายที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม

ในฝ่ายที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายที่ถูกเรียกว่า “นักการศึกษาสมัยใหม่” (กรมการศาสนา, 2527, น. 91) ได้ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นของตนดังนี้

พุทธทาส ภิกขุ (พุทธทาส ภิกขุ, 2511, น. 301-323) เป็นผู้หนึ่งซึ่งได้วิจารณ์ระบบการศึกษาที่จัดดำเนินการกันอยู่มาเป็นเวลานานแล้วว่า เป็นระบบที่ล้าหลังเมื่อเปรียบเทียบการศึกษาของศาสนาอื่นหรือศาสตร์อื่นๆ ทั้งๆที่มีพลเมืองที่เป็นนักบวชหรือนักศึกษาศาสนาจำนวนมาก ซึ่งสืบเนื่องมาจากหลักสูตรที่ศึกษากันอยู่ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ศึกษาเป็นผู้แตกฉานในด้านศาสนาได้ และไม่ทันสมัยพอกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งผู้ที่ศึกษาเองก็ยังไม่มีความรู้เต็มหลักสูตรอีกด้วย ท่านได้แสดงความเห็นว่า การศึกษาศาสนาจะศึกษาเฉพาะตัวศาสนาอย่างเดียวคงไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาอื่นๆอีก เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งจะเป็ นบุพพภาคของผู้ที่จะศึกษาระบบชั้นสูงต่อไป “การศึกษาพระพุทธรศาสนา ชั้นแรกจะเรียนเอามรรค ผลนิพพานเลยทีเดียว คงไม่เป็นผลสำเร็จ ดังท่านผู้รู้ผู้หนึ่งกล่าวว่า การศึกษาของพระ ท่านขึ้นจาก ปลายลงมาหาโคน ส่วนเราต้องการขึ้นจากโคนไปหาปลาย”

พระราชวรมุนี (ประยูร ปรยุตโต)² เป็นบุคคลที่มีทัศนะว่าการศึกษาของคณะสงฆ์ควรมี การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนที่สุด โดยกล่าวถึงการศึกษาของคณะสงฆ์ว่ามีบทบาท 2 ด้านพร้อมกันคือ (พระราชวรมุนี, 2529, น.85)

บทบาทที่ 1 ได้แก่การผลิตพระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพเพื่อให้เป็นกำลังของพระศาสนา การพัฒนาส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้พร้อมพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ สามารถรับ ผลแห่งศาสนศึกษาได้ด้วยตน และบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นได้ด้วยดี ตลอดจนเป็นแหล่งค้นคว้า แฝงแพร่ความรู้และการปฏิบัติทางศาสนา

บทบาทที่ 2 เป็นบทบาทที่มีได้กำหนดหรือตั้งใจไว้ เป็นบทบาทที่เป็นไปเองหรือเกิดขึ้น โดยบังเอิญ นั่นคือการเป็นช่องทางการศึกษาสำหรับผู้ศรัทธาโอกาสในสังคมซึ่งสืบเนื่องมาจาก ประเพณี “การบวชเรียน” ของไทยนับตั้งแต่โบราณ วัดเคยเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมใน อดีต ภายหลังแม้รัฐจะได้รับหน้าที่จัดการศึกษาแก่ประชาชนไปแล้ว แต่ความที่การจัดการศึกษาดัง กล่าวไม่ทั่วถึงและประชาชนยังไม่สามารถจะเข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐได้ โดยเฉพาะในถิ่นชน

² ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎก

บทห่างไกล จึงทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งยังคงอาศัยวัดเป็นช่องทางต่อการศึกษาอยู่ โดยอาศัย ประเพณีบวชเรียนแบบดั้งเดิม

บทบาททั้งสองด้านในการศึกษาของคณะสงฆ์ดำเนินมาตั้งแต่โบราณ ทำให้สถาบันสงฆ์มีคุณค่าและช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ ช่วยให้สถาบันสามารถเลือกสรรบุคคลากรที่มีคุณภาพให้แก่สถาบันสงฆ์โดยอัตโนมัติ พระสงฆ์ที่มีศรัทธาใครจะอยู่ในศาสนาก็กลายเป็นกำลังของศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ไม่ต้องการอยู่ในสถาบันสงฆ์ก็จะลาสิกขาออกไปและนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาของคณะสงฆ์ไปประกอบอาชีพได้ ไม่เป็นตัวก่อปัญหาหรือเป็นภาระของสังคม ทำให้เขาเหล่านั้นยังคงเห็นคุณค่าของสถาบันสงฆ์อยู่และช่วยสนับสนุนการทำงานของพระสงฆ์หรือเป็นกำลังวงนอกของพระศาสนาได้ด้วย

พระราชวรมุนีกล่าววิจารณ์การศึกษาพระปริยัติธรรมที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันว่า ไม่ได้สนับสนุนต่อการกระทำแม้แต่ด้านบทบาทหลักของพระสงฆ์ นอกจากจะมีความบกพร่องทางด้านระบบการศึกษา การบริหารและอื่นๆแล้ว ยังมีความบกพร่องทางด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผลด้วย นั่นคือ การศึกษาพระปริยัติธรรมมีคุณค่า มีความหมายและความสำคัญต่อสังคมและชีวิตของคนสมัยปัจจุบันน้อยลงโดยลำดับ เขาไม่รู้สึกรู้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมเกี่ยวข้องกับหรืออำนวยความสะดวกอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ชีวิตของเขา และไม่เพียงพอที่จะสร้างพระภิกษุสามเณรให้เป็นศาสนทายาทที่ดีหรือรักษาพระศาสนาไว้ได้ โดยเฉพาะในด้านความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่นการเผยแผ่ธรรมแก่บุคคลกลุ่มต่างๆในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากมีขอบเขตคับแคบและจำกัด (พระเทพเวที, 2531, น. 29) ทางด้านเนื้อหาที่ไม่ได้สนับสนุนแม้แต่การกระทำบทบาทหลักของการศึกษาคือการสร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เช่น การเรียนแผนกเปรียญธรรม ก็มุ่งเรียนเฉพาะภาษาบาลี เน้นการแปลการแต่งภาษาอันเป็นลักษณะของการเรียนภาษาเป็นหลัก ไม่เน้นการเข้าใจเนื้อหาของพระธรรมวินัย จึงเป็นการเรียนรู้ภาษาแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้พระสงฆ์ที่ต้องไปทำงานด้านอื่นๆ เช่นการบริหาร การเรียนการสอน เป็นต้นไม่มีประสิทธิภาพ และเนื้อหาของ การศึกษาก็ไม่สร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ศึกษา จึงควรมีการปรับปรุงคุณภาพ เนื้อหา และหลักสูตรให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ดร.จินดา จันทร์แก้ว (จินดา จันทร์แก้ว, 2525, น. 14-15) กล่าววิจารณ์ว่า เมื่อการศึกษาของคณะสงฆ์ถูกแยกออกมาจัดกันอย่างอิสระ การศึกษาแผนกนักธรรมและบาลีกลายเป็นการศึกษาที่หยุดนิ่ง ไม่มีการเคลื่อนไหวเพื่อสนองตอบผู้เรียนและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงตกอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง การจัดการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ตกอยู่ในสภาพดังกล่าว และเสนอแนะว่า ไม่เป็นการ

เพียงพอที่พระสงฆ์จะมุ่งศึกษาเฉพาะตัวศาสนาอย่างเดียว จะต้องอาศัยหลักวิชาที่ทันสมัยอื่นๆ ประกอบด้วย จะช่วยให้ผู้เรียนธรรมในชั้นสูงๆ ขึ้นไปได้เข้าใจอย่างถูกต้อง

ส.ศิวลักษณ์ กล่าววิจารณ์ว่า ปัจจุบันการจะหาพระที่พร้อมด้วยองค์คุณต่างๆ เช่น ได้รับการศึกษาอบรมอย่างลึกซึ้งหาได้ยาก เพราะหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ล้าสมัย ไม่มีการปรับปรุงหลักสูตร พร้อมกับกล่าววิจารณ์ผู้บริหารคณะสงฆ์ว่าปล่อยปละละเลย มัวแต่บริหารงานตามอำเภอใจ ไม่ได้เป็นไปตามหลักการ การปรับปรุงการเรียนการสอนก็มีแต่เพียงโครงการ ไม่ได้กลายสภาพมาเป็นการปฏิบัติจริงแต่อย่างใดไม่ (ส.ศิวลักษณ์, 2522, น. 79) ส.ศิวลักษณ์เห็นว่า ศาสนจักรควรมีการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่ระบบการศึกษาเท่านั้น ดังข้อเขียนที่ว่า “แม้อาณาจักรจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกแผ่นดิน แต่ศาสนจักรยังคงนอนหลับไม่รู้นอนคู่มิได้เห็น แม้สมเด็จพระมหาสมณเจ้าจะสิ้นพระชนม์ไปตั้งแต่ พ.ศ. 2464 นั้นแล้ว คณะสงฆ์ก็ยังคงถือคั้งประหนึ่งว่าพระองค์ท่านคงดำรงพระชนม์ชีพต่อมา แม้จนบัดนี้ พระมหาเถระที่คิดเช่นนี้ก็ยังมีอยู่มิใช่น้อย ท่านเหล่านี้ กล่าวการเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกเหนือไปจากพระมหาสมณานัติและพระมหาสมณวินิจฉัยด้วยประการทั้งปวง” (ส.ศิวลักษณ์, 2529, น. 62)

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท” ของสุภาพรรณ ณ บางช้างและคณะ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การศึกษาพระปริยัติของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน นอกจากจะมีปัญหาในด้านการบริหาร การดำเนินการแล้ว ในจำนวนของผู้ที่ได้รับการศึกษา ก็ยังไม่มีคุณภาพและสัมฤทธิ์ภาพอีกด้วย เพราะหลักสูตรพระปริยัติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเมื่อ 70 ปีที่แล้ว (พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมเมื่อปี พ.ศ. 2454) โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่การนำไปใช้ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ขึ้นมา (สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ, 2527, น. 18)

จากผลงานวิจัยของ นาย โทธิสิตา (นาย โทธิสิตา, 2522, น. 104-105) เขาได้แสดงความเห็นในด้านการสนับสนุนต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ว่า สมาชิกของสถาบันสงฆ์มีการหมุนเวียนถ่ายเทอยู่ตลอดเวลา อาศัยระบบการหมุนเวียนถ่ายเทนี้ทำให้ปริมาณของสมาชิกสามารถรักษาสภาพคลุลยภาพไว้ได้ ส่วนในด้านคุณภาพของสมาชิกจะพัฒนาขึ้นมาได้ ต้องอาศัยการจัดการศึกษาเป็นระบบของตนโดยเฉพาะ คณะสงฆ์จึงต้องมีระบบการศึกษาเป็นของตนเองโดยเฉพาะ พระสงฆ์ไม่สมควรจะไปศึกษาเล่าเรียนปะปนกับคฤหัสถ์ แต่จำเป็นจะต้องเรียนรู้ในสิ่งเดียวกัน เพราะพระสงฆ์กับประชาชนอยู่ในสังคมเดียวกัน หากไม่มีสิ่งที่รู้จักร่วม

กันแล้วก็จะสื่อความหมายกันได้ยาก ดังนั้น พระสงฆ์จึงควรเรียนทั้งในส่วนของศาสนศึกษาและวิชาการทั่วไปที่ประชาชนจะพึงเรียนรู้ด้วย

พระมหาเจริญ วรพุทธิ (วัฏจักร, 5 ธ.ค 2531 น.7) เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมนั้น เป็นระบบการศึกษาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นการศึกษาแบบจารีตที่คณะสงฆ์ยังคงรักษาไว้จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การสืบทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธองค์จากพระไตรปิฎก แต่มิได้สนองความต้องการของสังคมและความต้องการกำลังคนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งเติบโตซับซ้อนขึ้นตามสภาพการณ์ หลักสูตรพระปริยัติธรรมชั้นสูงมีอยู่สายเดียวคือภาษาบาลี แต่กิจการคณะสงฆ์ต้องการกำลังคนที่มีความรู้ทั้งทางด้าน การปกครอง การบริหารงาน และธุรการ การแต่งตั้งผู้รู้ภาษาอย่างเดียวไปเป็นนักปกครอง นักบริหารและนักจัดการ นอกจากพระภิกษุเหล่านี้จะไม่พร้อมต่องานเหล่านี้ ยังห่างเหินต่อการนำเอาวิชาเหล่านี้ไปใช้งานอีกด้วย

ความเห็นของฝ่ายที่คัดค้านการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรม

ข้อคิดเห็นของฝ่ายที่เห็นว่าควรคงการศึกษารูปแบบเดิมไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นพระเถระที่ทำหน้าที่ในฝ่ายบริหารงานพระศาสนาและนักวิชาการบางกลุ่ม ซึ่งมองเห็นว่าพระสงฆ์ควรเรียนรู้หลักธรรมคำสอนในทางศาสนาเพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระศาสนา และหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีอยู่ เป็นการเพียงพอที่จะสนองวัตถุประสงค์หลักในการสร้างศาสนทายาทของพระศาสนาอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

จากผลการศึกษาของจุไรรัตน์ แสนใจรักษ์ (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2527) และชายโพธิธิตา (ชาย โพธิธิตา, 2531) และงานเขียนของพระราชวรมุนี (พระราชวรมุนี, 2527) เกี่ยวกับกรณีที่มีการต่อต้านการศึกษาแบบใหม่ที่จัดขึ้นโดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาหมกุฏราชวิทยาลัย โดยนำเอาวิชาการสมัยใหม่มาศึกษาร่วมกับพระปริยัติธรรม และใช้วิธีการจัดการศึกษา การวัดผล แบบมหาวิทยาลัยทั่วไป พบว่ากลุ่มผู้ต่อต้านมีเหตุผลพอสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงการศึกษาโดยการนำวิชาการสมัยใหม่เข้ามาให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียน จะเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้พระภิกษุสามเณรสละสมณเพศมากขึ้น และจะกระทบกระเทือนต่อสถาบันสงฆ์โดยรวม
2. การสร้างแรงจูงใจโดยการนำเอาวิชาการสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องล่อให้พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนศึกษา จะเป็นเหตุให้ผู้ที่ไม่เข้ามาบวช โดยมีวัตถุประสงค์ในการบวชเพียงเพื่ออาศัยศาสนาเป็นทางผ่านหรือเป็นช่องทางด้านศึกษาของคนเท่านั้นแล้วลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพ

แข่งกับชาวบ้าน ไม่ใช่เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นอันเป็นจุดมุ่งหมายทางศาสนา ไม่ใช่กิจของบรรพชิตที่ต้องการสละเรื่องราวทางโลกทั้งหมด นอกจากนี้ ยังถือได้ว่าพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นเป็นผู้เอาเปรียบสังคม เอาเปรียบชาวบ้าน เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเล่าเรียนศึกษาสูง

3. การศึกษาอื่นนอกจากพระปริยัติธรรม ถือว่าเป็นคิรีจณานวิชา ไม่สมควรที่พระภิกษุสามเณรจะศึกษา เป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าทรงติเตียน การปรับปรุงการศึกษาโดยการนำเอาวิชาการอื่นเข้ามาศึกษาร่วมด้วย จึงถือว่าขัดกับหลักการทางศาสนา

4. การศึกษาเล่าเรียนวิชาการทางโลกอื่นๆ จะเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรให้ความสำคัญหรือมีความสนใจในพระธรรมคำสอนทางศาสนาน้อยลง และจะทำให้มีอุปนิสัยที่ถือค่านิยม กระด้าง ปกครองยาก และมีความคิดเห็นขัดแย้งกับพระผู้ใหญ่มากขึ้น ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อการปกครองของคณะสงฆ์

5. การศึกษาวิชาการอื่นๆ เป็นสิ่งที่ได้รับการดำเนินงานโดยรัฐอยู่แล้ว คณะสงฆ์จึงควรจัดการศึกษาเฉพาะในส่วนของคุณรู้ทางด้านหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเท่านั้น ถ้าคณะสงฆ์จะไปดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมดังกล่าว ก็จะเป็นการก้าวก่ายในสิ่งที่เป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่เป็นการเหมาะสม

ปัญหาความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน

แม้จะมีความคิดเห็นทั้งในด้านการต่อต้านและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติของคณะสงฆ์ก็ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีการทำที่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง แม้พระเถระผู้ใหญ่ที่เป็นฝ่ายบริหาร จะยอมให้มีการศึกษาระบบอื่นนอกจากการศึกษาพระปริยัติธรรมบ้างก็ตาม แต่ก็ยังคงถือว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษาหลักของทางคณะสงฆ์ และพยายามเน้นให้พระภิกษุสามเณรเห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการเลื่อนสมณศักดิ์ให้แก่พระสงฆ์ที่สามารถจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเอาวิทยฐานะทางด้านพระปริยัติธรรมเป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาเลื่อนสมณศักดิ์ให้ ตลอดจนการบังคับให้พระสงฆ์ซึ่งจะเข้าไปศึกษาในระบบอื่นจะต้องผ่านการศึกษาพระปริยัติในระดับหนึ่งก่อน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์ต้องประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาดังกล่าวอยู่หลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ภาพของการจัดการศึกษาตามที่ผู้มีความคิดเห็นขัดแย้งตั้งข้อสังเกตเอาไว้ โดยสังเกตได้จากสถิติของพระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบ ขาดสอบ และ

สอบผ่านในแต่ละปี จะเห็นได้ว่ามีจำนวนผู้ที่สอบผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งแผนกธรรมและบาลีอยู่ในระดับที่ต่ำมาก (ดังรายละเอียดในตารางที่ 1) โดยอัตราเฉลี่ยของผู้สอบทั้งแผนกธรรมและบาลีในแต่ละปี จะมีผู้สอบผ่านประมาณร้อยละ 39 เท่านั้น นับว่าเป็นจำนวนที่ต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติของประชาชนทั่วไปที่เข้าไปศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน

ตารางที่ 1
จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของผู้สอบได้
จำแนกตามผู้เข้าสอบจริง³

ปี พ.ศ.	แผนกธรรม			แผนกบาลี		
	เข้าสอบ	สอบได้	อัตราส่วนร้อยละของผู้สอบได้	เข้าสอบ	สอบได้	อัตราส่วนร้อยละของผู้สอบได้
2519	102,075	53,231	52	7,448	2,147	29
2520	99,150	53,320	54	7,160	1,977	28
2521	98,327	55,006	56	6,462	1,850	29
2522	98,450	48,962	50	6,386	1,747	27
2523	114,162	64,923	57	6,632	2,116	32
2524	117,497	66,562	57	6,702	2,223	33
2525	131,461	74,399	57	7,467	2,366	32
2526	-	-	-	8,169	2,990	37
2536	106,964	75,834	71	24,256	6,505	27

ที่มา: ปรับปรุงจากสถิติของกรมการศาสนา

นอกจากการที่พระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบพระปริยัติธรรม จะมีผู้ที่ผ่านการศึกษาคือเป็นจำนวนน้อยเกินไปดังกล่าวแล้ว ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมในการสอบพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร หรือเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความไม่ใส่ใจหรือสนใจต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของพระภิกษุสามเณรก็ได้ นั่นคือสถิติผู้ขาดสอบในแต่ละปี จะมีจำนวนสูงมากอย่างไม่น่าจะเกิดขึ้นกับสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน เป็นปรากฏการณ์ซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากการศึกษาของประชาชนที่จัดขึ้นโดยรัฐหรือ

³ ไม่รวมผู้ที่มิรายชื่อเข้าสอบทั้งหมด คือตัดจำนวนผู้ที่ส่งรายชื่อเข้าสอบแต่ขาดสอบออกไป

เอกชนโดยทั่วไปอีกเช่นกัน (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2) ประมาณได้ว่าในแต่ละปีจะมีผู้ไม่ยอมเข้าสอบหรือขาดสอบพระปริยัติธรรมถึงประมาณร้อยละ 30 ที่เดียว

ตารางที่ 2
จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของผู้ขาดสอบ
จำแนกตามผู้มีรายชื่อบริษัท

ปี พ.ศ.	แผนกธรรม			แผนกบาลี		
	ส่งสอบ จำนวน	ขาดสอบ จำนวน	ร้อยละของ ผู้ขาดสอบ	ส่งสอบ จำนวน	ขาดสอบ จำนวน	ร้อยละของ ผู้ขาดสอบ
2519	163,033	60,958	37	11,666	4,218	36
2520	158,375	59,225	37	10,733	3,573	33
2521	156,232	57,905	37	10,221	3,759	37
2522	161,504	63,054	39	9,973	3,587	36
2523	179,320	65,158	36	9,992	2,364	24
2524	180,981	63,484	35	10,564	3,862	37
2525	190,753	59,292	31	11,062	3,595	32
2526	-	-	-	8,169	2,990	37

ที่มา: ปรับปรุงจากสถิติของกรมการศาสนา

จากการขาดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม และปรากฏการณ์ที่พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมดังกล่าว นำไปสู่ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับสถาบันสงฆ์ พอดีจะสรุปตามแนวคิดของบุคคลต่างๆที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากคณะสงฆ์ถือว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาหลักของคณะสงฆ์ และมีการสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนกันอย่างแพร่หลายแทบทุกวัดทั่วประเทศ ดังนั้น การขาดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาจึงนำไปสู่ความสูญเปล่าทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526, น. 73) ได้สรุปว่า การศึกษาของคณะสงฆ์มีความสูญเปล่าสูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับตารางนักเรียน นักศึกษากับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับแล้ว จะเห็นได้ว่ามีอัตราต่างกันมาก

2. เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่แรกนั้น ก็คือความต้องการผลิตพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านภาษาบาลี สามารถศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่างๆจากภาษาบาลีได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้คำสอนเหล่านั้นไม่วิปลาสผิดเพี้ยนไป อันจะเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาได้อย่างบริสุทธิ์ (กรมการศาสนา, 2527, น. 2) ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้มีผู้มีความรู้ช่วยกิจพระศาสนาในส่วนของงานบริหาร เช่น เป็นเจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะบริหารงานพระศาสนาในระดับต่างๆ เป็นต้น (กรมการศาสนา, 2527, น. 51) ดังนั้น การขาดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาจึงทำให้คณะสงฆ์เองขาดศักยภาพที่จะสืบทอดคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของศาสนาเอาไว้ได้ และขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีคุณภาพในการทำงานให้กับคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ การปกครอง การเผยแผ่ การบริหารการศึกษา เป็นต้น และปรากฏการณ์นี้ก็ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ยกตัวอย่างกรณีงานศึกษาของสุภาพรรณ ณ บางช้าง (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2529, น. 8-9) พบว่าวิทยฐานะของพระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ผ่ายบริหารตั้งแต่รองเจ้าอาวาสขึ้นไปในต่างจังหวัด จำนวน 25,000 รูป ในปี 2521 พบว่า ส่วนใหญ่มีวิทยฐานะที่ค่อนข้างต่ำ นั่นคือพระสงฆ์ระดับรองเจ้าอาวาสขึ้นไปในท้องถิ่นจะมีภูมิความรู้ทางทางพระปริยัติธรรมในระดับนักธรรมเท่านั้นถึงร้อยละ 90 ส่วนที่มีความรู้ทางทั้งแผนกธรรมและบาลีด้วย มีเพียงร้อยละ 10 และถ้าเปรียบเทียบเฉพาะสัดส่วนของผู้สอบได้นักธรรม พระสังฆาธิการที่สอบได้ถึงนักธรรมชั้นสูงสุด (นักธรรมเอก) มีเพียงร้อยละ 33 เท่านั้น

3. เนื่องจากทางคณะสงฆ์เอง เน้นการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมอันเป็นการศึกษาหลักของทางคณะสงฆ์ดังกล่าว การที่พระภิกษุสามเณรจะเข้าไปศึกษาในระบบอื่นของคณะสงฆ์จึงต้องผ่านการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมในระดับหนึ่งก่อนตามที่ระบุไว้ในระเบียบของการศึกษาแผนกนั้นๆหรือตามกฎระเบียบของวัดที่พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นจำพรรษาอยู่ ดังนั้น การที่การศึกษาพระปริยัติธรรมขาดสัมฤทธิ์ผล จึงทำให้พระภิกษุสามเณรจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถจะสอบผ่านการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ได้ ไม่มีโอกาสเข้าไปศึกษาในระบบอื่นๆของคณะสงฆ์ จึงถือได้ว่าเป็นการทำลายโอกาสในการพัฒนาคุณภาพของพระภิกษุสามเณรอันเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์เองโดยอ้อมอีกประการหนึ่งด้วย

4. โดยส่วนตัวของพระสงฆ์เองแล้ว การที่พระสงฆ์จะสามารถฝึกฝนตนเองให้มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยในพระศาสนาได้ (หรือที่เรียกว่า “วิปัสณาการ”) ก็ด้วยอาศัยการเรียนพระปริยัติธรรมเป็นฐาน (คัมภีร์) ดังนั้นเมื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมขาดสัมฤทธิ์ผลดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาในด้านความประพฤติส่วนตัวของพระสงฆ์เอง เช่น การมีความประพฤติที่ย่อหย่อน ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เป็นต้น

5. เนื่องจากพระสงฆ์เองจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนและสังคมด้วย เพราะพระสงฆ์จะต้องพึงพิงปัจจัยเกื้อกูลต่างๆที่จำเป็นจากประชาชน อีกทั้งสภาพและเหตุการณ์ความเป็นไปในสังคม ย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานเพื่อสมณธรรมของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และหลักธรรมทางศาสนาบางประการ สนับสนุนให้พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชน เช่น หลักแห่งเมตตา หลักแห่งการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อคนอื่น (พินิจ สภาธรรมานันท์, 2529, น. 29) ดังนั้น เมื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ขาดสัมฤทธิ์ผล จึงทำให้พระสงฆ์ไม่มีความรู้ทางหลักคำสอนทางศาสนาดีพอที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมโดยการให้ความรู้ทางศาสนาที่เป็นแก่นแท้ได้อย่างถูกต้อง จึงจำต้องละบทบาทดังกล่าว และเน้นบทบาทอื่นๆที่เป็นบทบาทรองแทน อันทำให้บทบาทอื่นๆเด่นขึ้นมาเหนือบทบาทหลักของพระสงฆ์คือการเผยแผ่ธรรมะ ดังเช่นงานศึกษาของสมบุรณ์ สุขสำราญ (สมบุรณ์ สุขสำราญ, 2527, น. 5) ได้กล่าวถึงสภาพความเสื่อมโทรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่า ปัจจุบันนี้ พิธีกรรมกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของพระศาสนาที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญยิ่งกว่าการเผยแผ่ธรรมะ และนำเอาเรื่องความมั่งงายหรือไสยศาสตร์เพิ่มเข้ามาด้วย (แทนที่จะเป็นเครื่องมือส่งเสริมการปฏิบัติเหมือนแต่ก่อน) พระสงฆ์เน้นการระดมทุนเพื่อการก่อสร้างถาวรวัตถุขนาดใหญ่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับว่าจะคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งทำให้บทบาทของพระสงฆ์ที่พึงมีต่อสังคมวิปริตผิดเพี้ยนไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยพบว่ามี ความขัดแย้งกันทางความคิดเห็นระหว่างพระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่ในการบริหารงานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์กับนักวิชาการสมัยใหม่ที่เห็นว่าหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันขาดสัมฤทธิ์ผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น และปัญหาความไม่สนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร โดยพิจารณาจากสัดส่วนของผู้ที่สอบผ่านและปรากฏการณ์การขาดสอบในแต่ละปีของพระภิกษุสามเณรที่มีจำนวนค่อนข้างมากผิดปกติเมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็น “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม” ของพระภิกษุสามเณร โดยมีพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งกำลังศึกษาหรือเคยผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรมมาแล้วเป็นกรอบประชากรหลักในการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ว่าพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นมีความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างแท้จริงหรือไม่ และมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจหรือความไม่สนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเหล่านั้น โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระบบและหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษาระดับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระนิสิตจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ซึ่งเคยศึกษาหรือกำลังศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ในปัจจุบัน

3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระนิสิตเหล่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ ได้ทราบถึงสภาพปัญหาและระดับความสนใจของพระภิกษุสามเณรต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม

2. ช่วยให้คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ ได้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา) ที่เกี่ยวข้องกับความสนใจหรือไม่สนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

3. ช่วยให้คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ในเรื่องของการปรับปรุงแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการศึกษาพระปริยัติธรรมได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อไป

4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ จะได้ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการศึกษาในโอกาสต่อไป